אין תורמים ממין על שאינו מינו

שנינו במשנה במסכת תרומות, אין תורמין ממין על שאינו מינו, ואם תרם אין תרומתו תרומה. ורבי אמי אמר בשם רבי ינאי, ויש אומרים רבי אמי אמר בשם רבי שמעון בן לקיש, לומדים שלא תורמים ממין על שאינו מינו מהכתוב: "כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן", תן חלב לזה וחלב לזה. מצאנו שאין תורמים מתירוש ויצהר זה על זה, מפני שכתוב חלב לכל אחד. מנין שאין תורמים ממין על שאינו מינו בדגן ודגן? מקל וחומר, אם תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה לא מתעשרים מזה על זה[639], דגן ודגן שהם כלאים זה בזה קל וחומר שלא מתעשרים מזה על זה[640]. ולרבי יאשיה שאמר שאינו חייב משום כלאים עד שיזרע חטה ושעורה וחרצן במפולת יד, לומדים מקל וחומר. אם תירוש ויצהר שאינם כלאים זה בזה, אפילו על ידי דבר אחר, אם זרע מין שלישי או חיטים או שעורים אינן כלאים בכרם, עד שיהיו שני מינים של דגן וחרצן, לא מתעשרים מזה על זה. קל וחומר לדגן ודגן[641], שהם כלאים זה בזה על ידי דבר אחר.

"העשירי" תן עשירי לזה ועשירי לזה

ומנין לומדים שלא תורמים משני מינים אחרים זה על זה?. ואומרת הגמרא שמינים אחרים חייבים בתרומות ומעשרות מדרבנן, וכל שתקנו חכמים תקנו כעין דאורייתא. כמו שדגן תירוש ויצהר שחייבים מדאוריתא אינם מתעשרים מזה על זה, הוא הדין במינים שחייבים מדרבנן.[642] רבא בר רב

---

639 מחדש וישן א"א לדון ק"ו ומה חדש וישן שאינם כלאים זה בזה. שהיה אפ' לומר מעשר של כבשים ועזים יוכיח שהן כלאים זה בזה ומתעשרין זה על זה אף אני אביא תירוש ודגן דגן ודגן. תוס'.

640 ברש"י כ' שכלאי זרעים של דגן ודגן דרבנן ודומה שהוא טעות סופר הוא שכאן משמע שהוא דאורייתא וכן מוכח בקדושין (דף לט.) ובחולין (קטו.). ואין חילוק בין כלאי הכרם לכלאי זרעים אלא שזה מותר באכילה וזה אסור אפ' בהנאה. ואפ' לר' יאשיה ישכלאי זרעים ומחייב אפ' בחטה ושעורה לבד משום כלאי זרעים. וכאן א' שלר' יאשיה תירוש ודגן דגן ודגן שהן כלאים זה בזה ע"י דבר אחר נקטן משום תירוש ודגן ע"י דבר אחר שלא חייב משום כלאי הכרם אלא בב' מינים, אבל משום כלאי זרעים חייב בשנים וכן מוכח בסוף פ' אותו ואת בנו (שם פב:). ועוד נראה לפרש שקוראים שני מיני כלאים בכלאי זרעים וכלאי כרם כגון חטה ושעורה, חטה וחרצן. ובאחד מודה ר' יאשיה שלוקה ובאחד הוא חולק. אבל חטה וחרצן שעורה וחרצן כולו חד גווני הו. ועוד יש ספרים שכתוב בהם בהדיא חטה וחרצן או שעורה וחרצן. תוס'.

641 תירוש ודגן שהם ב' מינים כלאים ע"י מין שלישי או דגן ודגן שהן כלאים על ידי כרם אינו דין כו'. רש"י.

642 משמע שכל המינים שלא כ' בכתוב הזה דרבנן וכאן לא כ' אלא דגן ותירוש ויצהר. ובפ' כיצד מברכין (ברכות לו.) אמרו שמעשר צלף דרבנן. וב לישרא קציעות ביצה (דף ג:) א' שדבר שבמנין אפ' באלף לא בטיל בדרבנן. ובפ"ק דראש השנה (דף טו:) מעשר סתם חרובין דרבנן, אע"ג שבספרי לא פטר לא חרובי שיטה וצלמונה ולא סתם חרובין. וכל הדרשות בספרי שמרבים אפ' קטנית ופירות האילן וירק לענין מעשר אסמכתא בעלמא.תוס'.

חנן אמר לאביי אלא מעתה, גבי מעשר בהמה שכתוב בו ׳׳וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וָצֹאן כֹּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשָּׁבֶט הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ׳׳ ולא: ׳׳וְכָל מַעְשַׂר בָּקָר וַמַּעְשַׂר צֹאן׳׳ יתעשרו מזה על זה?!. אמר לו אביי שכתוב ׳׳הָעֲשִׂירִי׳׳ סמך מעשר לבקר ׳׳מַעְשַׂר בָּקָר׳׳ וסמך את העשירי לצאן כמו שכתוב מעשר על כל אחד ואחד, תן עשירי לזה, ותן עשירי לזה.

׳׳וצאן׳׳ כל צאן אחד אביי א׳ ׳׳ראשיתם׳׳ תן ראשית לכ׳׳א

שואלת הגמרא, אם כך גם כבשים ועזים לא יתעשרו זה על זה[643]? עונה הגמרא, שמהכתוב ׳׳צֹאן׳׳ משמע שכל צאן הוא אחד. ושואלת הגמרא מדוע לא נאמר שמשמע מהכתוב ׳׳וְדָגָן׳׳ שכל דגן הוא אחד? אמר אביי, שכתוב: ׳׳כֹּל חֵלֶב יִצְהָר וְכָל חֵלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם׳׳ תן ראשית לכל דגן ודגן. וכן אמר רבי אילעא שלומדים מהכתוב ׳׳רֵאשִׁיתָם׳׳.

רבא א׳ ׳׳וצאן׳׳ הוא מיותר ׳׳דגן׳׳ אינו מיותר

רבא אמר בלא ללמוד מהכתוב ׳׳רֵאשִׁיתָם׳׳, אי אפשר לומר שכל דגן אחד. מפני שמהכתוב ׳׳צֹאן׳׳ לומדים שכל מין צאן אחד מיתור הכתובים. מפני שאם לא מעשרים כבשים ועיזים זה על זה התורה היתה יכולה לכתוב: ׳׳וְכָל מַעְשַׂר בהמה׳׳ והיינו לומדים שאין מעשרים מין על שאינו בקל וחומר מחדש וישן. ואם תאמר שאם היה כתוב: ׳׳וְכָל מַעְשַׂר בהמה׳׳ היינו אומרים שחייבים לעשר אפילו חיה[644]!. ואומרת הגמרא שלא צריכים לכתוב משום כך ׳׳בָּקָר וָצֹאן׳׳ מפני שהיינו לומדים שחיה פטורה ממעשר בהמה בגזירה שווה ׳׳תחת׳׳ ׳׳תחת׳׳ מקדשים[645]. והכתוב ׳׳בָּקָר וָצֹאן׳׳ בא ללמד שבקר וצאן הם שאינם מתעשרים מזה על זה, אבל כבשים ועזים מתעשרים. אבל במעשר דגן האם התורה היתה יכולה לא לכתוב ׳׳דָּגָן׳׳ למעט את שאר המינים?!.

׳׳העשירי׳׳ תן עשירי לזה ועשירי לזה ואיבעי׳א מעשר בהמה הוקש למעשר דגן

הקשה הונא בר נתן[646], מנין לרבא שהתורה כתבה ׳׳בָּקָר וָצֹאן׳׳ ללמד שבקר וצאן לא יתעשרו מזה על זה, אולי הכתוב בא לערב את בקר וצאן,

643 כמו שלעיל כתוב חלב על יצהר וחלב על תירוש ודגן ודרשו דגן דגן מק׳ו דתירוש ויצהר וכן דורשים ק׳ו בחדש וישן.רש״י.
644 כדקי״ל בב״ק (דף נד:) חיה בכלל בהמה להרבעה.רש״י.
645 כתוב כאן (ויקרא כז) תחת השבט וכתוב שם (שם כב) תחת אמו. ולא חיה שכ׳ שור כשב ועז. רש״י.
646 שיטמ״ק מגיה הונא בר נתן במקום רב הונא בריה דר״נ.

ויתעשרו זה על זה[647]?. אמר לו מר זוטרא בנו של רב נחמן, רבא סובר שלומדים מהכתוב "הָעֲשִׂירִי", תן עשירי לזה, ותן עשירי לזה שבקר וצאן לא מתעשרים זה על זה. ויש אומרים שרבא אמר שבלא "הָעֲשִׂירִי" אי אפשר לומר שבקר וצאן מתעשרים מזה על זה. מפני שמעשר בהמה הוקש למעשר דגן. וכמו שבמעשר דגן לא מעשרים ממין על שאינו מינו. כך לא מעשרים מעשר בהמה ממין על שאינו מינו[648].

שואלת הגמרא, הרי רבא הוא שאמר שהכתוב "שָׁנָה שָׁנָה" מקיש לשנה ולא לדבר אחר. שמעשר בהמה הוקש למעשר דגן שלא יתרום משל שנה שעברה על השנה ולא לדבר אחר, מין במינו? אומרת הגמרא, שרבא חזר בו מזה[649]. או שנאמר, שאחת מהמימרות נאמרה על ידי רב פפא ולא על ידי רבא[650].

משנה

מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה ט"ז מיל

מעשר בהמה מצטרף כמלא רגל בהמה רועה. מעשר בהמה מצטרף כפי שיעור שהבהמה מתרחקת והולכת כשהיא רועה ט"ז מילין[651]. וכמה היא רגל בהמה רועה? ט"ז מיל. היו בין אלו לאלו ל"ב מיל אין מצטרפין, היו לו באמצע מביא ומעשרן באמצע. אותן האמצעיות מצרפות את הצדדים[652]. רבי מאיר אומר הירדן מפסיק למעשר בהמה. אם יש לו חמש בהמות מכאן וחמש מכאן והירדן באמצע אין מצטרפות ופטורות.

גמרא

אמר רבה בר שילא, לומדים שהבהמות מצטרפות למעשר בהמה עד ט"ז מיל ולא יותר מהכתוב בירמיהו: "עַד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶה".

---

647 שכתבם במעשר אחד ולא כתב ומעשר צאן. תוס'.

648 וא"ת בכבשים ועזים ג"כ, א"כ מה הועיל הריבוי בקר וצאן. ואם תאמר מה ראית מסתבר שהמיעוט של ההיקש בא לבקר וצאן שלא יעשרו זע"ז שאינם דומים כלל. והריבוי של בקר וצאן בא לרבות כבשים ועזים שדומים זל"ז לעניין קרבן שהאומר הרי עלי מן הצאן יכול להביא בין כבש בין עז. רש"י.

649 ומה שהקשו לעיל חדש וישן אינה פירכא שהרי בחדש וישן כתוב במפורש שהוקשו שהרי בכ' של ההיקש כתוב שנה שנה. רש"י.

650 גם בב"ק (דף ד:) א' כך ורגילים לומר כך על רב פפא שמלך אחר רבא ויש דברים ששהיה אומר שהיו סבורים שהם בשם רבא. תוס'

651 ל"א כפי מה שהבהמות רחוקות זו מזו ויכולות להשתמר ברועה אחד והיינו ט"ז מילין כמו שמפרשים בגמרא שעינו של הרועה שולטת. ואם יש לו חמשה בהמות בכפר זה וחמשה בהמות בכפר אחר רחוק מזה ט"ז מילין מביאן לתוך דיר אחד ומעשרן. ואם הן רחוקות יותר פטורות. רש"י.

652 ומה ששנינו מביא ומעשרן באמצע אינו מביא ממש.

אם יכולות להמנות ברועה אחד נקראות צאן ותעבורנה תחת השבט להתעשר, ואם לא לא. וחכמים יודעים שעינו של הרועה שולטת בצאן עד ששה עשר מיל ולא יותר.

רב א' ה' מכאן וה' מכאן וה' באמצע שמואל א' אפ' אחד באמצע

הגמרא שואלת על מה ששנינו במשנה שאם היו בין אלו לאלו שלשים ושנים מיל אין מצטרפים. האם בפחות משלשים ושנים מיל מצטרפים, הרי שנינו במשנה שמצטרפים עד ט"ז מיל ולא יותר? אומרת הגמרא, שהמשנה אומרת שלשים ושנים מיל משום הסיפא. שאם היו לו באמצע מביא ומעשרם באמצע. וכמה?, אמר רב חמש מכאן וחמש מכאן וחמש באמצע[653]. מפני שהחמש שבאמצע ראויות להצטרף לכל אחד מהצדדים[654]. ושמואל אמר, אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע. מפני שרואים את הרועה כמי שעומד באמצע וקוראים בו: "עֹד תַּעֲבֹרְנָה הַצֹּאן עַל יָדַי מוֹנֶה"[655]. ומקשה הגמרא על דברי רב ממה ששנינו היה לו חמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני אין מצטרפות עד שיהא לו אחת בציפורי. ומכפר עותני לכפר חנניה יש שלשים ושנים מילים וציפורי מצרפתן באמצע? ונשארה הגמרא בתיובתא על רב.

שמואל פי לד' רב ט' מכאן ומכאן וא' באמצע

שמואל פירש לדברי רב ששנינו שהאחת שבאמצע מצרפתם. לא על הרישא שהיו לו חמש כאן וחמש כאן ואחת באמצע. אלא שהיו לו תשע בהמות מכאן ותשע מכאן ואחת באמצע. שאותה שבאמצע ראויה להצטרף לכאן ולכאן. ואמר רב פפא, לשמואל שלא צריך שהאמצעית תהיה ראויה לצירוף למנין עשרה אפילו רועה שיש לו דירה באמצע ואין לו שום בהמה לצרפן מצרפן, ואפילו כליו של רועה שמונחים באותו כפר מצרפן הואיל וסופו של הרועה ללכת לשם ולקחתם. וקוראים בו: "עֹד תַּעֲבֹרְנָה

653 ה' מכאן וה' באמצע מצטרפות ומביאן לתוך דיר א' ומעשרן. והה' הנותרות בדיר מצטרפות לגורן אחר כשיולדו לו עוד טלאים. אבל אם אלו שבצד אחד קרובות לאמצעיות בתוך ט"ז מיל ואותן שבצד שני רחוקות יותר מט"ז מיל אותן הרחוקות פטורות לגמרי. ואינן צריכות להמתין עד שיולדו לו עוד טלאים להצטרף לגורן אחר. רש"י.

654 שחמש אמצעיות ראויות לכאן ולכאן. שכל צד תצרפן יש שיעור מעשר. אבל אם יש מכאן ה' ומכאן ד' ובאמצע ה' אין הד' מצטרפות ואין צריכות להמתין לגורן אחר.רש"י.

655 ה' מכאן וה' מכאן ואחת באמצע אע"ג שאותה אחת אינה ראויה למנין, הואיל ודרכו של הרועה ללכת לשם ולהביא כמו שעומד שם וקוראים "מונה". וכ"ש ד' מכאן וה' מכאן ואחת באמצע שהיא ראויה לצירוף למנין. רש"י.

הַצֹּאן עַל יְדֵי מוֹנֶה״. הסתפק רב אשי, מה הדין בכלבו של הרועה? האם אינן מצטרפות מפני שאם הרועה יקרא לכלבו הוא יבוא אליו והרועה לא יהיה צריך ללכת לשם. או שהן מצטרפות מפני שלפעמים הכלב לא יבוא והרועה צריך ללכת לשם. ונשארה הגמרא בתיקו.